Istanbulin sopimuksen toimeenpano Suomessa

Kuntien näkökulma

THL

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Istanbulin sopimus

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta

- Suomi allekirjoittanut 2011
- Ratifioitu ja voimaan Suomessa 1.8.2015
- Toimeenpanosuunnitelma laadittu vuosille 2018-2021

Keskeiset periaatteet

- Sopimus kattaa kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan muodot.
- Kiinnittää erityistä huomiota naisiin ja tyttöihin sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreina.
- Suomessa sopimusta sovelletaan myös miehiin ja poikiin, joihin kohdistuu perheväkivaltaa.
- Sopimus painottuu väkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta se sisältää myös useita velvoitteita väkivallan uhrien suojelemiseksi ja auttamiseksi sekä väkivallan tekijöiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen.
- Sopimus edellyttää osapuolilta sen velvoitteiden toimeenpanon yhteensovittamista.

Ratifioinnit

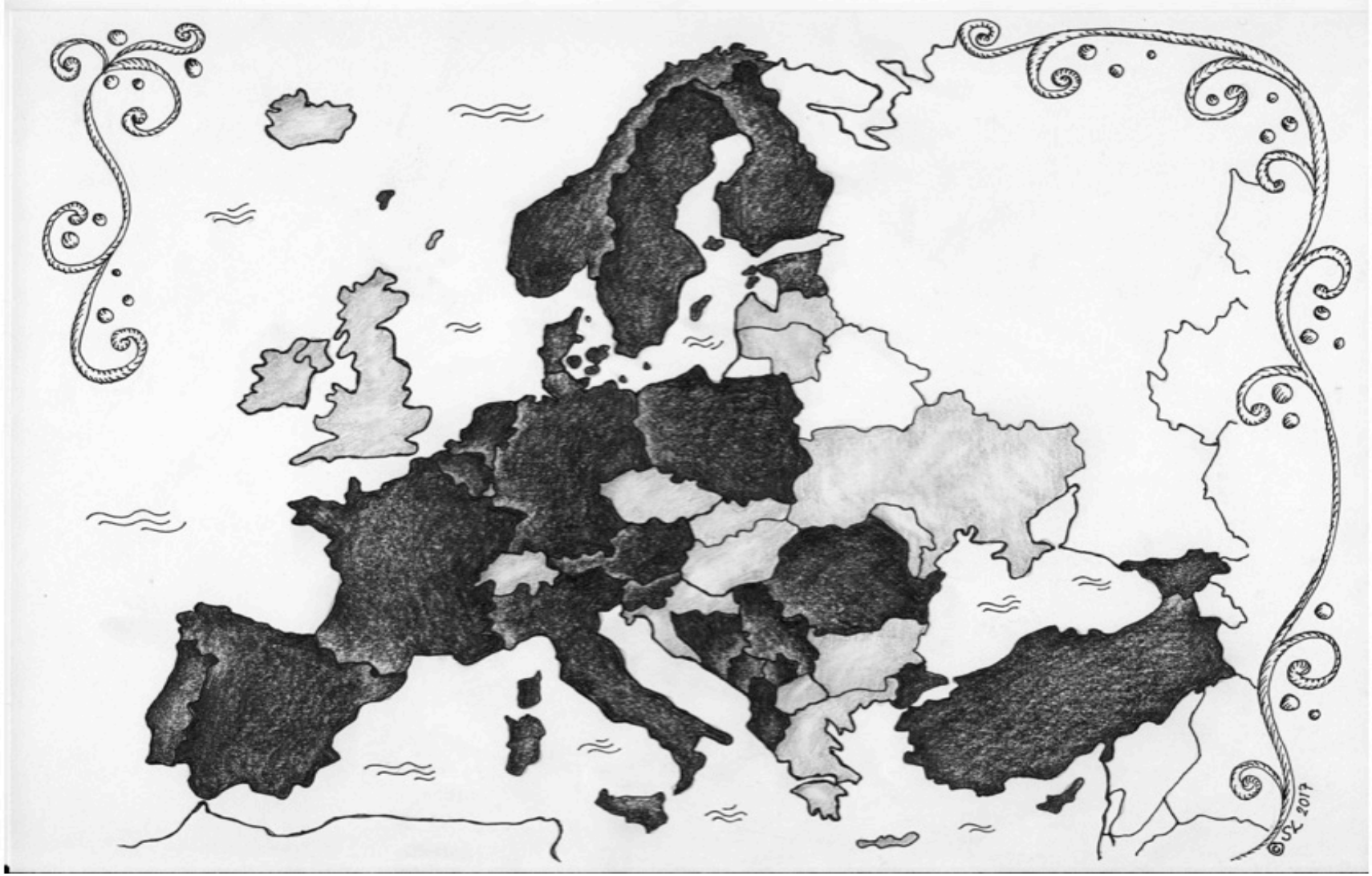

Photocredit: Satu Lidman

Toimeenpano

- Istanbulin sopimus edellyttää ns. yhteensovittamiselimen perustamista (yhteensovittamistoimikunta NAPE) ja kansallisen toimeenpanosuunnitelman luomista (HE 155/2014)
- Toimeenpano valtion vastuulla (useiden eri ministeriöiden toimialaa), mutta yhteistyössä järjestöjen kanssa
- STM:n alalla osa Istanbulin sopimuksen velvoitteista on toimeenpantu ns. lakisääteisinä/suoraan valtion rahoittamina palveluina, esim. Turvakotipalvelut, Nollalinja
- Valtaosa sopimuksen palveluvelvoitteiden toimeenpanosta kuuluu kunnille ja tulevaisuudessa maakunnille, esim. uhrien avopalvelut, tekijöiden palvelut

STM julkaisu 2017:16

THL

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Toimeenpanosuunnitelma

- Toimeenpanosuunnitelma sisältää 46 toimenpidettä, jotka kohdentuvat eri hallinnonaloille.
- Toimenpiteiden toimeenpano käynnistyy vuonna 2018, ja järjestöt ovat mukana usean artiklan toimeenpanossa.
- Toimeenpanosuunnitelma laaditaan neljäksi vuodeksi kerrallaan, mutta sen toteutumista seurataan vuosittain ja sitä täydennetään tarvittaessa.
- Toimenpiteet perustuvat NAPEn kokouksissa käsiteltyihin ja järjestöjen kanssa tunnistettuihin näkemyksiin siitä, mikä on kiireellisintä Istanbulin sopimuksen toimeenpanon kannalta vuosina 2018–2021.

Esimerkkejä toimenpiteistä: kasvatus/koulutus

- **OKM/OPH, STM/THL**: Edistetään sitä, että olemassa olevia tasa-arvo-, ihmisoikeus- sekä turvataito- ja seksuaalikasvatusmateriaaleja otetaan käyttöön opetettaessa terveystietoa ja soveltuvin osin muita oppiaineita.
- **STM/THL:** Vakiinnutetaan ja levitetään EPRAS-hankkeessa luotu lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan tunnistamisen ja torjunnan lisäkoulutus osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ja poliisien perus- ja lisäkoulutusta.
- **OKM/OPH, STM/THL:** Kehitetään yhteisöllistä opiskeluhuoltoa väkivallan ehkäisemiseksi.

Esimerkkejä toimenpiteistä: palvelut

- **STM/THL:** Levitetään seksuaalirikosten uhreille tarkoitettu SERI-tukikeskus ensin Turkuun ja Tampereelle ja myöhemmin myös Kuopioon ja Ouluun.
- **STM/THL**: Tuetaan MARAK-toimintamallin leviämistä edelleen ja vakiinnutetaan se osaksi moniammatillista väkivallan vastaista työtä.
- **STM/THL:** Turvakotien rahoitus noussee reiluun 19 miljoonaan vuonna 2019, minkä avulla parannetaan turvakotien alueellista saavutettavuutta. (Paikkamäärä nousee vuoden 2018 aikana 143 -> 185, uudet turvakodit Espoo, Seinäjoki, Tampere, Hämeenlinna)

Esimerkkejä toimeenpanosta: rikosvastuu

- **OM/VKSV, SM/POHA:** Lisätään poliisin ja syyttäjien tietoutta raiskauksen tunnusmerkistön 2. momentin erityispiirteistä siten, että se osaltaan varmistaa lainsäädännön tarkoituksen toteutumisen.
- **OM, STM, SM, OKM**: Pakkoavioliittojen esiintymisestä ja ilmitulosta Suomessa tehdyn selvitysmuistion tulosten pohjalta laaditaan pakkoavioliittojen torjunnan ja ehkäisyn tilannekuva ja kartoitetaan viranomaisten ohje- ja koulutustarpeet (huomioiden myös muita kunniaan liittyviä väkivallan muotoja).
- **STM/THL**: Laaditaan uusi FGM-toimintaohjelma vuoteen 2020 saakka, lisäksi kehitetään ammattilaisten koulutusta ilmiön puheeksiottamisesta ja ilmoitusvelvollisuuksista.

Esimerkkejä toimenpiteistä: yhteensovittaminen

- **STM:** Tuetaan kuntia verkostoimaan järjestämisvastuullaan olevat väkivallan uhrien yleiset tukipalvelut hyödyntäen paikallisia yhteistyökumppanuuksia kolmannen sektorin toimijoiden kanssa (esim. kuntainfo).
- **STM:** Vaikutetaan siihen, että yleisten tukipalvelujen järjestämisvelvollisuuden siirtyessä sote-uudistuksessa kunnilta maakunnille, sosiaalihuoltolain edellyttämät lähisuhde- tai perheväkivallasta johtuvaan tuen tarpeeseen tarjottavat tukipalvelut ja –ketjut toteutuvat maakunnissa.
- **STM, OM, SM:** Vaikutetaan siihen, että maakuntien vastuulla olevaan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen sisällytetään väkivallan ehkäisyn toimeenpano ja seuranta.

Väkivallan ehkäisy kunnissa

- **Strateginen suunnittelu** kuntatasolla (Hyv.v. +turv.)
- Väkivallan varhainen **tunnistaminen ja puheeksi otto** (peruspalveluissa), kouluissa ja varhaiskasvatuksessa
- **Kasvatussuunnittelu** (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää väkivallan ehkäisysuunnitelmia)
- **Asennevaikuttaminen** (kampanjat), nuorisotyö
- **Tietojen kerääminen** sekä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelu (laajasti ymmärrettynä)
- **Yhteys maakuntien – ja hyvinvointisuunnitteluun** ja palvelujen kehittämiseen, kolmannen sektorin hyödyntäminen ja monialaiset työryhmät mm. MARAK

-> Koordinaatio!

THL

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Koordinaatio kunnissa: Tunnista, turvaa ja toimi –suositukset 2008:9

- Kunnalla oma väkivallan ehkäisyn koordinaattori?
- Kunnalla hyvinvointikoordinaattori?
- Kunnalla turvallisuuskoordinaattori?
- Kunnan oma hyte-ryhmä / keskushallinnossa
- Kunnan suunnittelutyön ja toiminnan yhteys maakunnan suunnitteluun ja toimintaan (tukivelvoite MK –>K), hyvinvointikoordiaattorien verkostoituminen
- Väkivallan ehkäisyn huomiointi kuntastrategiassa (hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot)
- Johtoryhmän vastuu hyvinvointikertomuksen valmistelusta valtuustokausittain ja vuosittaisesta raportoinnista valtuustolle

Toimenpiteiden yhteensovittaminen

- **–STM, NAPE:** Selvitetään, miten väkivallan vastaista verkostoa voitaisiin vahvistaa.
- − **NAPE:** Seurataan uusia naisiin kohdistuvan väkivallan ilmiöitä, esimerkiksi uutta teknologiaa hyväksikäyttäen tai digitaalisessa mediassa tapahtuvaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.
- − **NAPE**: Laaditaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnalle viestintäsuunnitelma.
- − **NAPE**: Toimeenpanosuunnitelman puolivälissä tarkastellaan mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita.

Toimeenpanon haasteita

- Toistaiseksi sopimuksen toimeenpanemiseksi ei ole osoitettu erillistä määrärahaa
- Toimenpiteiden rahoitus vahvistetaan ministeriöiden määrärahasuunnittelussa vuosittain.
- Osalle toimenpiteistä on jo arvioitu rahoitustarve, osa jää ministeriöiden vastuulle arvioida
- SOTE-uudistus vielä yksityiskohdiltaan auki, monialaiseen yhteistyöhön velvoittaminen väkivallan tunnistamisessa ja uhrin auttamisessa sirpaleisessa palveluntarjoajaverkostossa epäselvää (sopimusohjaus?)

Kiitos!

Martta October
kehittämispäällikkö, lakimies
martta.october@thl.fi

Lisätietoa: www.thl.fi/vakivalta

THL

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS